

ФУНКЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Дана робота присвячена аналізу функціональної системи політичних партій, їхнього походження та еволюції протягом історії. Починаючи з формування перших політичних угруповань у розвинених країнах Європи та Америки, ми розглядаємо роль та функції політичних партій в різних історичних контекстах. Особлива увага приділяється етапам розвитку та змінам у функціональній діяльності партій, враховуючи вплив соціальних та економічних трансформацій.

Ключові слова: функціональна система, політичні партії, історія, еволюція, соціальні трансформації, парламентські фракції, соціалістичні партії, багатопартійність, конституційні режими, представницька демократія.

Abstract

This work is dedicated to the analysis of the functional system of political parties, their origin, and evolution throughout history. Starting from the formation of the first political groups in developed countries in Europe and America, we examine the role and functions of political parties in various historical contexts. Special attention is given to the stages of development and changes in the functional activities of parties, taking into account the influence of social and economic transformations.

Keywords: functional system, political parties, history, evolution, social transformations, parliamentary factions, socialist parties, multiparty system, constitutional regimes, representative democracy.

Вступ

У широкому контексті історичного розвитку політичних партій, наша увага звертається до вивчення їхньої функціональної системи, що протягом XVII-XIX століть активно еволюціонувала в розвинених країнах Європи та Америки. Перегляд ролі політичних угруповань у механізмах представницької демократії, дослідження відмінностей на різних етапах їхнього розвитку, а також врахування впливу соціальних трансформацій складають основну мету нашого наукового дослідження. У цьому невід'ємному контексті, об'єктив є розкриття сутності та визначення ключових аспектів функціональної системи політичних партій, які визначають їхню невід'ємну роль у політичному житті суспільства.

Результати дослідження

У погляді на історію політичних формувань в розвинених країнах Європи та Америки, важливо розглянути їхні первісні кроки, які були започатковані в період кінця XVII - першої половини XIX ст. на фоні утвердження капіталізму та формування інститутів представницької демократії. Утворення цих угруповань обумовлене протистоянням інтересів земельної аристократії та торгово-промислових кіл, внаслідок чого виникли партії, такі як торі та вігі в Англії, роялісти та республіканці в Франції, федералісти та республіканці в США.

У початковому етапі, ці політичні формування функціонували як парламентські фракції, клуби та об'єднання політиків-одномудців. З появою робітничого класу у другій половині XIX ст., з'явилися масові соціалістичні та соціал-демократичні партії, а також об'єднання комуністів [1].

Багатопартійність сформувалася на фоні утвердження конституційних режимів та представницьких органів влади. Партійна діяльність залишилась не регламентованою законом у більшості демократичних країн Заходу до кінця XIX - початку XX ст. Такий стан речей визначався, з одного боку, відсутністю теорії політичних партій і негативним ставленням до них, а з іншого - ідеологічною не легітимністю. Навіть у англосаксонських країнах партії сприймалися з підозрою.

Політична партія, за визначенням юристів, є активною та організованою частиною суспільства, яка

об'єднана загальними інтересами та цілями, спрямованими на заволодіння державною владою або вплив на неї [2]. З філософської точки зору, політичні партії є основними формами асоціативного політичного життя суспільства, що представляють різноманітні інтереси та погляди різних соціальних груп [1].

У політології не існує єдиного визначення політичної партії, існують "широкі" та "вузькі" підходи. Широкі дефініції, такі як Л. Мартова та вчених Дж. Ла Паломбара та М. Вайнера, розглядають партії як носії ідеології, організації, спрямовані на завоювання влади та отримання підтримки народу. В узагальнених визначеннях партії розглядаються чотири ключові характеристики: ідеологічний спрямованість, організаційний аспект, мета завоювання влади та підтримка народу [3].

З іншого боку, "вузькі" визначення зазначають, що основні функції партій визначають їхню природу. Так, функції представництва та участі в боротьбі за владу стали основою для Б. Коластена та М. Вебера. Вони визначають партію як об'єднання для просування спільних національних інтересів та здійснення влади [4; 5].

В цілому, розмаїття підходів в політології свідчить про відсутність загального визначення партії, залежно від акценту на ідеології, організаційному аспекті, меті або функціях.

Іншими дослідниками було запропоновано трактування політичної партії з точки зору її організаційної структури. Так, М. Дюверже зазначав, що "в природі організації сучасних політичних партій, їх сутність розкривається куди більш повно, ніж у програмах або класовому складі: партія є спільність на базі певної специфічної структури". Політологи визначають партію як спеціалізовану, організаційно упорядковану групу, яка об'єднує найбільш активних adeptів ідеологій і лідерів, служачи для боротьби за політичну владу [6]. Політичні партії виникли в Європі в ході буржуазних революцій, що відображає формування системи влади народу через народне представництво [7].

Наступний етап розвитку партій виник як реакція на введення загального виборчого права і усвідомлену необхідність розширення позапарламентських форм діяльності. Партія, як визначають Р. Кац і П. Мейр, є "стратегією захоплення суспільної підтримки" [8]. Перша регенерація партій, визначена як "створені зсередини", передбачала їх формування в парламенті на основі загальних інтересів. Такий підхід ілюструють консервативні партії Скандинавії і Великої Британії, які спочатку представляли традиційні еліти. Друга регенерація, або "створені ззовні", відбулася у відповідь на вимоги соціальних груп, які були виключені від парламентського представництва. Робітничі і соціалістичні партії є типовим прикладом цього підходу, з'явившись на рубежі XIX–XX століть, а також інші формування, такі як комуністичні та націоналістичні партії [9].

Сучасні "зелені" партії, популярні серед молоді та освічених, можуть виникати незалежно від парламентської участі. Сутність політичних партій виявляється в їх цілях і функціях. Демократичні партії прагнуть забезпечити ефективне функціонування політичної системи, узгодження і реалізацію інтересів різних соціальних прошарків, стабільність існуючого ладу, збереження його динаміки та спроможність до саморегулювання і саморозвитку. Важливо відзначити, що навіть правляча партія не є простим ставлеником лише однієї суспільної групи. Іноді можна зустріти партії, які готові жертвувати інтересами вузьких груп або навіть особистих інтересів, але такі партії, як правило, не досягають успіху в нормальному демократичному політичному процесі і не можуть використовувати антиконституційні методи для досягнення своїх цілей [10].

Функції політичних партій, їх напрями діяльності, визначаються цілями та завданнями.

Зазвичай виділяють такі:

- 1) функція представництва інтересів, де партії виступають мостом між громадянами та державою, виражаючи вимоги соціальних груп;
- 2) розробка політичного курсу для вирішення суспільних проблем;
- 3) стратегія та тактика в програмних документах партії стають передумовою впливу на виборців, забезпечуючи рекрутування та мобілізацію;
- 4) участь у формуванні та контролі за діяльністю державних органів, підготовка кандидатів на різних рівнях влади;
- 5) роль у вирішенні соціальних конфліктів через конкуренцію і конфронтуючі альтернативні програми;
- 6) функція національної інтеграції, сприяючи укладання "суспільного договору";
- 7) ідейно-виховна функція, вплив на своїх членів та прибічників, пропаганда цінностей;
- 8) комунікативна функція через зворотний зв'язок з суспільством і засобами масової інформації [11].

Висновок

Таким чином, результати дослідження підкреслюють важливість вивчення історії та функцій політичних партій для розуміння розвитку політичних систем та впливу партій на суспільство.

Дослідження вказує на значущість розгляду історії політичних формувань у розвинених країнах Європи та Америки, спираючись на їхні первісні кроки, які виникли в період формування капіталізму та представницької демократії. Зазначено, що функціонування політичних формувань спочатку відбувалося як парламентські фракції та об'єднання політиків-одномумців, а з появою робітничого класу з'явилися нові соціалістичні та соціал-демократичні партії.

У контексті розвитку політичних партій визначено різноманітні підходи в політології, від "широких" до "вузьких" визначень, що свідчать про різноманіття поглядів на їх сутність. Також відзначено, що партії можуть виникати і функціонувати як "створені зсередини" або "створені ззовні", залежно від потреб соціальних груп.

Важливість політичних партій визначається їхніми функціями, такими як представництво інтересів, розробка політичного курсу, стратегія та тактика, участь у формуванні та контролі за діяльністю державних органів, вирішення соціальних конфліктів, національна інтеграція, ідейно-виховна та комунікативна функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.]; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2015. ст. 504-505.
2. Political parties and political development / edited by Joseph LaPalombara and Myron Weiner. Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1966. vii, page 19.
3. Perspectives on political parties: classic readings / edited by Susan E. Scarrow. New York: Palgrave MacMillan, 2002. xi, page. 37.
4. Weber M. Wirtschaft und Gesellschaft. 5. Auflage. Tübingen: Mohr Siebeck, 1972. page 839.
5. Політологія: підручник / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, І. О. Поліщук та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2013. ст. 272-273.
6. Теорія політики: підручник / В. М. Денісенко, В. С. Бліхар, М. П. Требін, Л. Я. Угрин та ін. Львів: Ліґа-Прес, 2015. ст. 509-510.
7. Katz R., Mair P. The ascendancy of the party in public office: party organizational change in twentieth-century democracies. Political parties: old concepts and new challenges / edited by Richard Gunther, José Ramón Montéro, and Juan J. Linz. Oxford; New York: Oxford University Press, 2002. P. page. 120.
8. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. ст. 543-545.
9. Барановський Ф. Партійна система України: необхідність оптимальності. Віче. 2004. №7. ст. 10.
10. Клімова Г. П. Політичні партії: сутність та функції. Політична наука в епоху суспільних перетворень: потенціал і його реалізація: матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції (XXV Харківські політологічні читання). Харків: ХАП, НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого», НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, 2012. ст. 52.
11. Panebianco A. Political parties: organization and power / translated by Marc Silver. Cambridge, [England]; New York: Cambridge University Press, 1988. xviii, page. 107.

Оленюк Анастасія Павлівна — студентка групи БМ-20б, факультет будівництва, цивільної та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: olenuknasta@gmail.com

Корнієнко Валерій Олександрович — доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціально-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: valkorney1958@gmail.com

Oleniuk Anastasia, student of BM-20b group, Faculty of Heat and Power Engineering and Gas Supply Construction, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: olenuknasta@gmail.com

Kornienko Valerii – Dr. of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, e-mail: valkorney1958@gmail.com